

Продовження таблиці 2

9.	Січень-березень 2000	12,9	15,2	6,3	6,9
10.	Квітень-червень 2000	14,0	18,1	6,4	7,4
11.	Липень-вересень 2000	14,2	17,8	6,3	7,6
12.	Жовтень-грудень 2000	12,7	16,5	6,4	6,8
13.	Січень-березень 2001	12,6	15,0	7,0	5,8
14.	Квітень-червень 2001	11,9	14,7	7,1	7,5
15.	Липень-вересень 2001	11,8	15,2	н/д	н/д
16.	Жовтень-грудень 2001	9,7	14,4	н/д	н/д

ЛІТЕРАТУРА

1. Дамодаран А. Инвестиционная оценка. Инструменты и техника оценки любых активов — Альпина Бизнес Букс, М.: 2004. — 1342 с.
2. Лейфер Л.А. Определение валового рентного мультипликатора на основе исторических данных : [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.labrate.ru/leifer/determination-of-the-gross-rental-multiplier-2009.htm/> — Текст з екрану.
3. Махнарилов Ю.В. Роль довіри в прийнятті господарських рішень / Ю. В. Махнарилов // Економіка України: соціальні аспекти інноваційної моделі розвитку: колективна монографія. / за ред. В. Ф. Беседіна, А. С. Музиченка. — К., 2007. — С.506-513.
4. Огаджанян А, Трохименко Т. О номинальной и реальной процентной ставке и учете инфляции в безрисковой ставке // Вісник оцінки. — 2003. — № 3. — С. 14-16.
5. Победина Е. Г. Анализ безрисковых долговых финансовых инструментов // Вісник оцінки. — 2005. — № 1. — С. 23-27.

Надійшла 09.07.2010

УДК 330.131.7:622

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР НА ОСНОВІ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ

О.Б. МОРГУЛЕЦЬ, Н.В. ХЛИСТУНОВА, С.О. НИШПАЛ

Київський Національний університет технологій та дизайну

У статті відображено результати дослідження розвитку концептуальних засад ризик-менеджменту та обґрунтовано його здатність забезпечити економічну стійкість підприємницьких структур. Розглянуто основні види ризиків втрати економічної стійкості та запропоновано модель управління економічною стійкістю на основі ризик-менеджменту

В сучасних умовах господарювання запорукою успіху підприємницьких структур та основою стабільного розвитку на ринку є забезпечення їх економічної стійкості, оскільки їх діяльність найбільшою мірою піддається негативному впливу зовнішнього та внутрішнього середовища, що призводить до появи дестабілізуючих факторів. Розвиток економіки залежить від стійкого та ефективного функціонування підприємницьких структур нині і в майбутньому.

Разом з тим ринковому середовищу властива невизначеність, яка загострюється умовами трансформації економічної системи. Це призводить до виникнення ризикових ситуацій у діяльності підприємницьких структур і їх можливого деструктивного прояву – кризи, яка супроводжується фінансовими негараздами, уповільнює або робить неможливим подальше функціонування і розвиток підприємницьких структур.

Так, за офіційними даними Держкомстату України, у 1 кв. 2010 р. частка збиткових промислових підприємств зросла на 16,7 % порівняно з 2009 р. і становить на сьогоднішній день 48,2 %. Індекс промислової продукції у 1 кв. 2010 р. зріс на 12,7 %, індекс споживчих цін товарів та послуг – на 8,5 %; індекс цін виробників промислової продукції зріс – на 27,9 % в порівнянні з аналогічним періодом 2009 р.. Сума заборгованості з виплати заробітної плати на 1 травня 2010 р. досягла 1698,2 млн. грн, що на 21 % більше, ніж на відповідну дату 2009 р. [8].

Як бачимо, вітчизняні підприємці досі працюють в економічно несприятливих умовах. Отже, в наш час не викликає сумніву те, що ризик супроводжує функціонування будь-якого підприємства і є невід'ємною ознакою ринкової економіки. Його поява та існування – це об'єктивне економічне явище, в основі якого є невизначеність ситуації, умов господарювання, обмеженість матеріальних, трудових, фінансових, інформаційних та інших ресурсів, що сприяє появі ризику як елемента господарського процесу. Невизначеність економічної ситуації ставить підприємницькі структури на межу виживання і вимагає пошуку та застосування нових нестандартних методів і рішень. Тому управління економічною стійкістю підприємницьких структур на основі ризик-менеджменту сьогодні є актуальним.

Об'єкти та методи дослідження

Дослідження різних аспектів економічної стійкості знайшли своє відображення в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних авторів.

Так, О.А. Поліщук досліджував теоретико-методологічних основ оцінки економічної стійкості малих сільськогосподарських підприємств [9]; питаннями економічної стійкості в АПК (на прикладі комплексних оцінок як сільськогосподарських, так і промислових підприємств) займався В.Л. Іванов [5] та О.В. Зайцев [4].

Власну методiku моделювання економічної стійкості підприємств АПК пропонує С.Н. Анохін, за допомогою його розробок на основі дисперсійних відхилень і регресійного аналізу кожного економічного показника, можна виявити допустимі межі при плануванні сценаріїв економічної стійкості [1].

Дослідженню проблем управління економічною стійкістю підприємства присвячені також роботи М.С. Абрютіної, О.В. Ареф'євої, Л.В. Балабанової, І.А. Бланка, І.В. Брянцевої, А.П. Воронова, А.В. Грачева, А.А. Колобова, Г.В. Козаченко [6], Л.А. Костирко, Л.Г. Мельника, О.В. Оліфірова, І.Н. Омельченко, Л.О. Омелянович, Н.Ю. Псаревої, А.Н. Полозової, Е.С. Стоянової, А.І. Хорева, Л.В. Фролової та ін.

Таким чином, огляд останніх досліджень [1-11] з проблем економічної стійкості дає змогу трактувати цю економічну категорію як стан підприємства, за якого воно є внутрішньо стабільним та здатним своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища, щоб не лише зберегти і сформувати чинники, які забезпечують його рівновагу, а й сприяти його подальшому розвитку.

Вагомий внесок у розробку теоретичних і прикладних проблем ризик-менеджменту, зокрема, управління економічним ризиком у системі менеджменту підприємства, зробили іноземні та українські науковці: А. Альгін, Д. Бачкаї, П. Верченко, В. Вітлінський, Л. Временко, А. Гайдуцький, Д. Гессен,

П. Грабовий, В. Гранатуров, М. Лапуста, С. Наконечний, Т. Первозванська, С. Петрова, С. Полтавцев, О. Моргенштерн, Дж. Нейман, О. Устенко, Е. Уткін, Н. Хохлов, В. Черкасов, Г. Чернова, Л. Шаршукова, О. Шевчук, О. Ястремський, В. Юрчишин.

Однак, огляд наукової літератури довів, що сьогодні немає загальноприйнятого підходу до управління економічною стійкістю підприємницьких структур в умовах невизначеності. Стосовно процесу управління економічною стійкістю підприємницьких структур на основі ризик-менеджменту, то ці проблеми в наукових дослідженнях, практично, не розглядаються.

Таким чином, дослідження питань управління економічною стійкістю підприємницьких структур на основі ризик-менеджменту вимагає сучасних досліджень і розробок.

Постановка завдання

Метою статті є розширення концептуальної бази ризик-менеджменту на основі дослідження ступеня розробленості даної проблематики та обґрунтування його прямого впливу на забезпечення економічної стійкості підприємницьких структур.

Результати та їх обговорення

В сучасних ринкових умовах серед основних ризиків, що стримують довгостроковий розвиток і призводять до втрати економічної стійкості підприємницьких структур, основними є податковий, інвестиційний, операційний ризики та ризик зниження ліквідності. Побудова ефективної системи стратегічного управління економічною стійкістю, що включає підсистему ризик-менеджменту, сприятиме підвищенню економічної стійкості суб'єктів господарювання в умовах зростаючої конкуренції та невизначеності на внутрішньому і світовому ринках.

Основними проявами цих ризиків є зниження рівня прибутковості підприємницьких структур (чи зниження ефективності їх економічної діяльності) та загроза їх банкрутства протягом певного періоду часу.

У довгостроковій перспективі ризик зниження економічної стійкості підприємства генерується як неефективною системою управління фінансами підприємства, невизначеністю цілей його економічної діяльності, так і невизначеністю зовнішнього економічного середовища.

Оскільки ризик є похідною від стану невизначеності (як природи, так і цілей), нами було проаналізовано основні види ризиків економічної стійкості, які є результатом виникнення невизначеності, а також виокремлено головні причини та чинники ризиків (табл.).

Причинами ризику при формуванні стратегії розвитку підприємства вважаємо незаплановані події, які потенційно можуть виникнути та спричинити відхилення від обраної стратегії.

Результатом виникнення причин ризику буде небажаний розвиток подій, наслідки якого призводять до відхилення від визначеної стратегічної мети підприємства.

Чинниками ризику будуть умови, які можуть спровокувати чи сприяти виникненню причин ризику.

Основні ризики, що впливають на рівень економічної стійкості підприємницьких структур в умовах невизначеності

Ризики	Види невизначеності								
	невизначеність соціально-економічної та політичної ситуації	невизначеність, зумовлена недосконалістю законодавства	невизначеність на товарному ринку та ринку послуг	невизначеність дій конкурентів	невизначеність на фінансовому ринку	невизначеність фінансового стану підприємства	невизначеність через низьку якість організації управління	невизначеність, зумовлена НПП	невизначеність форс-мажору
Ризик неефективної структури капіталу	■				■				
Ризик зниження ліквідності									
Кредитний ризик									■
Податковий ризик		■							
Інвестиційний ризик									
Ризик операційної діяльності	■								
Ризик неефективності організаційної структури підприємства									
Ризик різкого підвищення цін на енергоносії	■	■							■
Ризик неефективного споживання енергоресурсів		■							
Ризик відсутності диверсифікації джерел постачання енергоресурсів		■							

Отже, до основних ризиків, що можуть спричинити зниження економічної стійкості підприємства, належать:

1. *Ризик неефективної структури капіталу.* Чинниками ризику будуть: значна частина залучених коштів у структурі капіталу; низький рівень управління фінансовою діяльністю; загальна нестабільність соціально-економічної ситуації в країні.

2. *Ризик зниження ліквідності підприємства* виникає в ситуації, коли підприємство несе збитки через брак коштів в поточному періоді і, як наслідок, невиконання взятих зобов'язань.

Чинниками ризику ліквідності будуть низький рівень організації фінансового планування, кризова ситуація у взаєморозрахунках підприємства, несприятлива кон'юнктура фінансового ринку, неефективність господарського законодавства.

3. *Кредитний ризик*, пов'язаний зі збитками, які виникають у ситуації, коли контрагенти частково або повністю не можуть виконати свої кредитні зобов'язання.

Чинниками кредитного ризику можуть бути: кризова ситуація у взаєморозрахунках підприємства, відсутність розвинутої системи страхування кредитних ризиків, неплатоспроможність покупців через виникнення форс-мажорних ситуацій.

4. *Податковий ризик* здійснює суттєвий вплив на результати роботи вітчизняних підприємств, пов'язаний із непослідовною податковою політикою держави.

Чинниками податкового ризику є непослідовна політика уряду, неузгодженість податкового законодавства, низький рівень знань у галузі вітчизняного податкового законодавства працівників бухгалтерії.

5. *Інвестиційний ризик* характеризує ймовірність фінансових збитків в процесі здійснення інвестиційної та інноваційної діяльності.

Чинники інвестиційного ризику – нестабільність темпів і пропорцій зміни цін, рівень підприємницької активності в країні та регіонах, науково-технічний прогрес, розвиток фондового ринку.

6. *Ризик операційної діяльності*, пов'язаний із виникненням фінансових втрат через збої в процесі виробничо-господарської діяльності підприємства.

Чинники операційного ризику: погіршення соціально-економічної та політичної ситуації в країні, науково-технічний прогрес, висока зношеність обладнання, криза в галузі, до якої належить підприємство, неефективна система фінансового планування.

7. *Ризик неефективності організаційної структури підприємства*. Чинниками ризику є зміни на товарних ринках та ринках послуг, що зумовлюють необхідність введення нових видів робіт, створення нових підрозділів, зміни технології управління; науково-технічний прогрес.

8. *Ризик різкого підвищення цін на енергоносії*. В зв'язку з нестабільною економічною та політичною ситуацією, недосконалістю законодавчої бази ціни на енергоресурси постійно підвищуються, що призводить до значного зростання витрат та зниження прибутковості.

Чинниками цього виду ризику, в першу чергу, є недосконала енергосистема країни, внутрішня та зовнішня політика держави в цій сфері.

9. *Ризик неефективного споживання енергоресурсів*. Використання застарілої техніки, технологій, низький рівень організації виробництва, недбалість працівників призводить до надмірних витрат енергоресурсів, що знижує ефективність операційної діяльності.

Чинниками ризику є відставання від науково-технічного розвитку та неефективна внутрішня політика підприємства, зокрема правила внутрішнього розпорядку.

10. *Ризик відсутності диверсифікації джерел постачання енергоресурсів*. В зв'язку з монополізацією ринку енергоресурсів та відсутністю фінансування розробок, які передбачають використання альтернативних та відновлювальних джерел енергії, підприємств не має можливості використовувати інші більш дешеві джерела енергоресурсів.

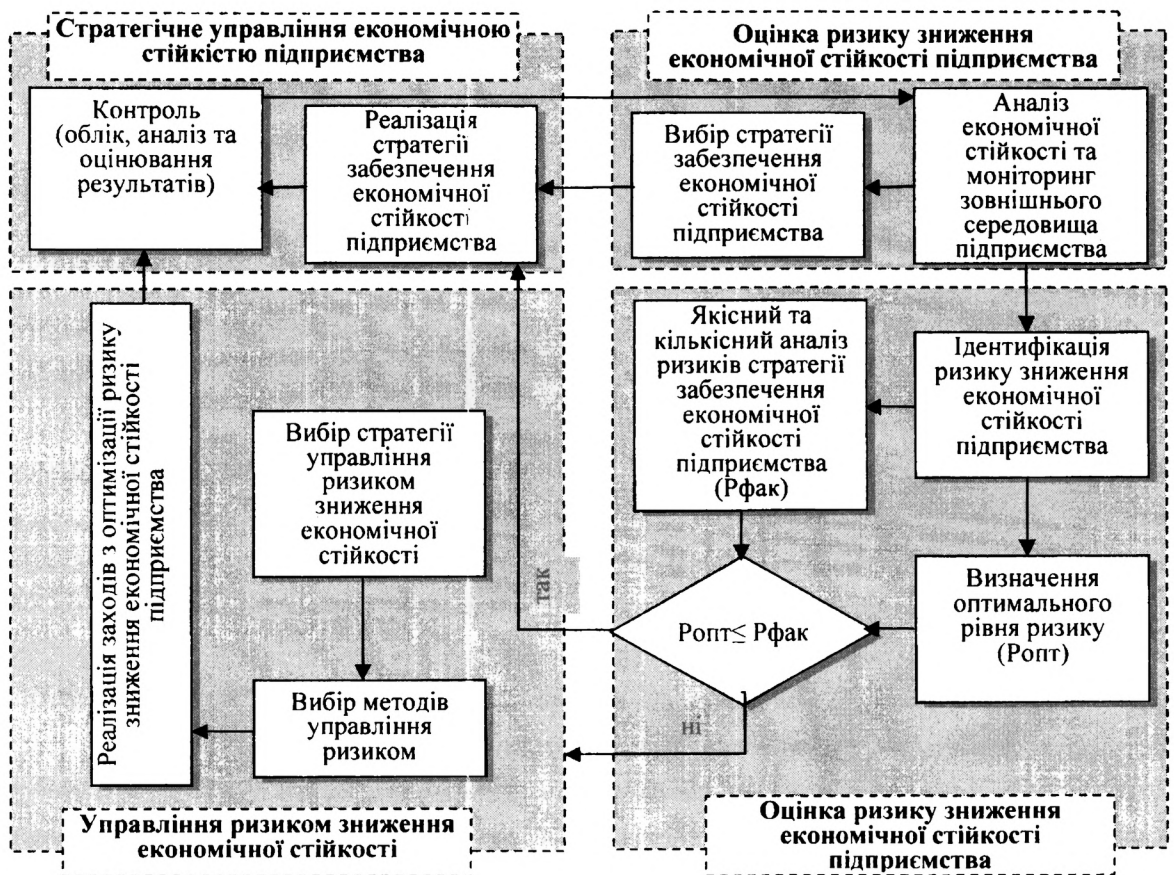
Основним чинником даного виду ризику є, знову ж таки, недосконалість правової системи та енергетичної політики України.

Важливим інструментом забезпечення економічної стійкості підприємства у довгостроковому періоді є комплекс заходів і процедур ризик-менеджменту, що впливають на її рівень. Організація ризик-менеджменту на підприємстві дає змогу одночасно вирішувати чи створювати сприятливі умови для вирішення основних завдань його діяльності, серед яких: планування очікуваних прибутків і збитків,

зниження непередбачуваних витрат, оптимізація податкових платежів, підвищення кредитного та інвестиційного рейтингу, підвищення економічної стійкості тощо. Вирішення цих завдань сприятиме досягненню стратегічних фінансових цілей підприємства.

Заслугує на увагу дослідження процесу ризик-менеджменту, проведені Ріщукот Л.І. , під яким розуміємо системну роботу, що об'єднує комплекс заходів щодо ідентифікації та аналізу ризиків, розробки та впровадження заходів для оптимізації управління в умовах ризику [10].

В умовах соціально-економічної системи управління ризиком базується на концепції прийнятного ризику, що передбачає можливість раціонального впливу на рівень ризику та доведення його до прийнятного значення. На нашу думку, підсистема ризик-менеджменту підприємства, як невід'ємна складова системи стратегічного управління економічною стійкістю підприємства в умовах невизначеності, реалізується у вигляді двоступеневого комплексу заходів оцінки та управління ризиком зниження економічної стійкості (рис.).



Модель управління економічною стійкістю на основі ризик-менеджменту

Запропонована модель базується на подвійній реакції системи управління на зовнішні зміни: довгостроковою та оперативною водночас. Довгострокову реакцію закладено в стратегічних планах, а оперативна -- реалізується в режимі реального часу. Тому підсистема ризик-менеджменту на підприємстві повинна передбачати контроль та управління ризиками як при ухваленні стратегічних рішень, так і при їхній реалізації шляхом тактичних та оперативних рішень.

Отже, управління економічною стійкістю підприємства на основі ризик-менеджменту дає можливість забезпечити стабільну платоспроможність у довгостроковій перспективі, в основі якої лежить збалансованість активів і пасивів, доходів і витрат, позитивних і негативних грошових потоків. Таким чином, в сучасних умовах господарювання, що характеризуються високим рівнем невизначеності, досягнення стратегічних цілей підприємств та забезпечення їхньої довгострокової економічної стійкості неможливе без створення ефективної системи ризик-менеджменту, невід'ємним елементом якого є механізм управління ризиками зниження економічної стійкості.

Висновки

Головною метою управління економічною стійкістю підприємства є забезпечення економічної безпеки та стабільності функціонування і розвитку підприємства в довгостроковій перспективі. Відповідно, забезпечення високого рівня економічної стійкості підприємства в процесі його розвитку та функціонування забезпечується формуванням оптимальної та гнучкої системи управління, спроможної вчасно запобігати ризикам втрати платоспроможності та ліквідності, конкурентоспроможності та стабільності. Головним елементом ефективної системи управління сьогодні є ризик-менеджмент, який бере на себе функції управління ризиками в умовах невизначеності.

Таким чином, в основі ризик-менеджменту лежать цілеспрямований пошук і організація роботи зі зниження ступеня ризику, мистецтво отримання і збільшення доходу в невизначеній господарській ситуації. Кінцева мета ризик-менеджменту полягає в отриманні найбільшого прибутку при оптимальному співвідношенні прибутку і ризику. Безсумнівним є також той факт, що ефективна система ризик-менеджменту забезпечує тривалу економічну стійкість, яка в першу чергу, визначається платоспроможністю і конкурентоздатністю вітчизняних підприємницьких структур.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анохін С.Н. Методика моделирования экономической устойчивости промышленных предприятий в современных условиях / Анохін С.Н. – Саратов: Сарат.гос.техн.ун-т, 2000. – 40с.
2. Василенко О.В. Менеджмент устойчивого развития предприятий: монография. – К.: Центр учебной литературы, 2005. – 648 с.
3. Гранатуров В.М. Экономический риск: сущность, методы измерения, пути снижения. – М.: Дело и Сервис, 1999. – 112 с.
4. Зайцев О.В. Оценка экономической устойчивости промышленных предприятий (на примере промышленности строительных материалов) / Зайцев О.Н. // Автореф. дис... канд. экон. наук – Хабаровск, 2007. – 23с.
5. Іванов В.Л. Управління економічною стійкістю промислових підприємств (на прикладі підприємств машинобудівного комплексу) / Іванов В.Л // Східноукр. нац. ун-т ім. В.Даля; – Луганськ, 2005. – 266 с.
6. Козаченко Г.В., Воронкова А.Е., Медяник В.Ю., Назаров В.В. Малий бізнес: стійкість та компенсаторні можливості: Монографія. – К.: Лібра, 2003. – 328 с.
7. Мельник Л.Г. Основи стійкого розвитку : навч. посіб. [для післядипломної освіти]. – Суми : Університетська книга, 2006. – 366 с.

8. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Поліщук О.А. Теоретико-методологічні основи оцінки економічної стійкості сільськогосподарських підприємств / Поліщук О.А. // Економіка: проблеми теорії та практики. – Донецьк, 2007. – Вип.225, Т.2. – С. 367-374.
10. Рішук Л.І. Вдосконалення процесу управління ризиками та врахування фактора ризику при прийнятті управлінських рішень/ Формування ринкової економіки в Україні. Збірник наукових праць. Випуск 22., - 2009. –С. 187-192.
11. Шандова Н.В. Оцінка загальної стійкості розвитку промислового підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 9. – С. 169-173.

Надійшла 24.06.2010

УДК 339.138

МАРКЕТИНГОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ АСОРТИМЕНТУ ТОВАРІВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Л. В. МУРОВАНА

Київський національний університет технологій та дизайну

У статті розглянуто теоретичні основи планування асортименту товарів легкої промисловості на засадах маркетингу. Досліджено різноманітність маркетингових підходів до формування асортиментної пропозиції та визначено особливості їх застосування вітчизняними виробниками одягу

На сьогодні ринок легкої промисловості характеризується високою насиченістю як присутніми на ньому товарами, так і учасниками ринку. Як наслідок цього – високий рівень конкуренції змушує виробників та продавців даної продукції все більше уваги приділяти формуванню асортиментної пропозиції.

Сучасний масовий споживач часто орієнтується не на визначену торгову марку, а на діапазон цін на продукцію та її якість. Присутність на ринку великої кількості імпортованої продукції сумнівної якості спричинила більш раціональний підхід до вибору споживчих товарів.

Тому одним з основних завдань для фірми, яка пропонує товари легкої промисловості, є створення споживчих переваг за рахунок дослідження факторів формування потреб на ці товари, аналіз яких дозволить вітчизняним виробникам створити конкурентні переваги власного товару та оптимально удосконалити ідентифікацію, що закладається у свідомості споживачів. Все це змушує підприємців, що працюють на українському ринку, все більше уваги приділяти формуванню товарного асортименту на основі споживчих переваг.

Об'єкт та методи дослідження

Об'єктом дослідження виступає процес формування асортиментної пропозиції вітчизняними виробниками товарів легкої промисловості на засадах маркетингу.